

Wat weten we over de vlinder die we willen herintroduceren?

Het Pimpernelblauwtje

In de serie 'Vlinderjaarvlinders' bespraken Chris van Swaay en Jan van der Made in het vorige nummer van *Vlinders* de Zilveren maan en het Bruin zandoogje. In dit nummer is het Pimpernelblauwtje, die de Vlinderstichting in Nederland wil herintroduceren, aan de beurt.

J.G. van der Made
C. van Swaay

HET PIMPERNELBLAUWTJE

Ecologie

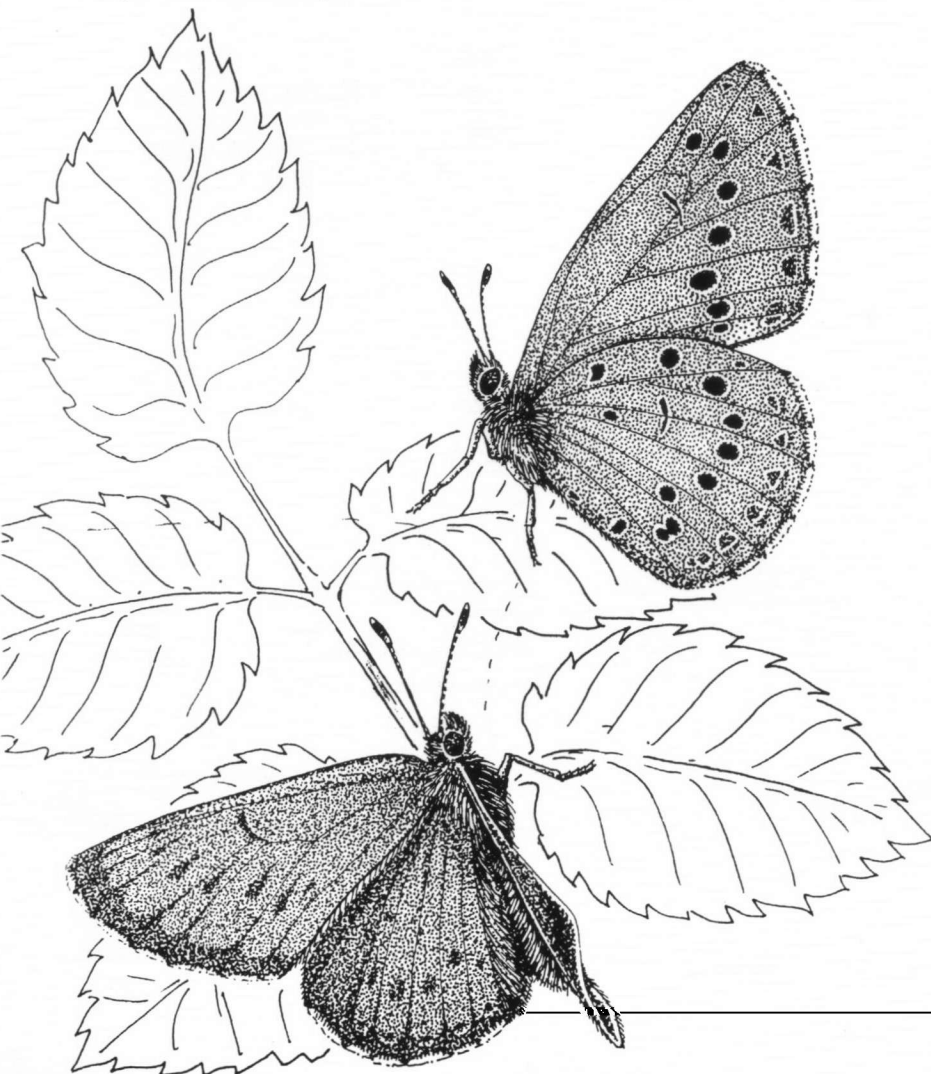
Het Pimpernelblauwtje (*Maculinea teleius*) vliegt in één generatie tussen midden juli tot eind augustus. De vlinders vliegen op matig schrale tot licht bemeste, vochtige graslan-

den, waar zowel de waardplant Grote Pimpernel (*Sanguisorba officinalis*) als de gastmier *Myrmica scabrinodis* voorkomen. Op deze graslanden heeft het Pimpernelblauwtje een voorkeur voor beschutte plekken met een wat meer open vegetatie. In het algemeen liggen deze graslanden in beekdalen, waar de vegetatie twee keer per jaar gemaaid wordt, namelijk in juni en in september. De bemesting gebeurt van nature alleen doordat de beek in de winter overstroomt en daarbij een dunne laag slib afzet. Ook wordt door de boeren af en toe licht gemest.

De eitjes worden afzonderlijk afgezet op de bloemknoppen van de Grote Pimpernel. De jonge rupsen voeden zich eerst met het binnenste van de bloembodem. Na de tweede vervelling laten ze zich op de bodem vallen en worden dan door een werkster van de miersoort *Myrmica scabrinodis* meegenomen naar het mierennest. De mieren nemen de rups mee, omdat ze een suikerhoudend secretieproduct afscheiden. Eenmaal in het mierennest aangekomen verandert de rups van een planteneter in een carnivoor. De hele winter blijven ze in het nest en voeden zich met mierebroed en voedsel dat door de mieren het nest ingedragen wordt. Het is van groot belang dat er voldoende mierennesten aanwezig zijn. Als er te weinig nesten zijn zullen veel rupsen sterven omdat ze niet door mieren gevonden worden. Daarnaast zal de dichtheid aan rupsen in die nesten veel te hoog zijn. Daar sterven dan weer extra rupsen door voedselgebrek, omdat de mieren simpelweg niet genoeg voedsel kunnen aanslepen. Na circa tien maanden verpoppen de rupsen

Het Pimpernelblauwtje is zo sterk bedreigd doordat hij hoge eisen stelt aan zijn omgeving en bovendien zeer honkvast is.

Tekening: Annemarie van Lierop

Het biotoop van het Pimpernelblauwtje bestaat uit matig schrale tot licht bemeste, vochtige graslanden.

Foto: Chris van Swaay.

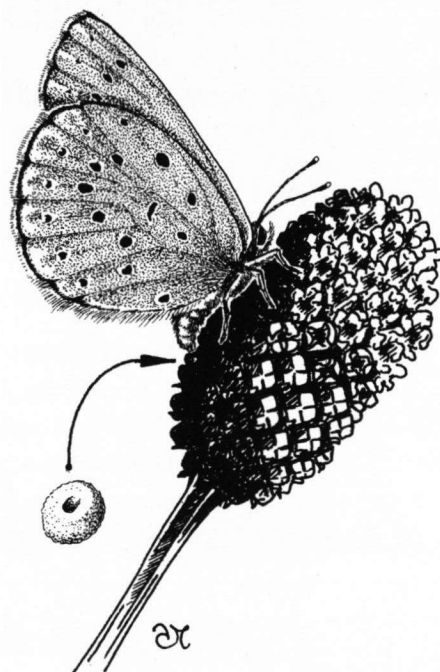
De eieren worden op de bloemknoppen van de Grote pimpernel afgezet.

Tekening: Annemarie van Lierop.

en verlaten kort daarna als volgroeide vlinder het nest.

Voorkomen

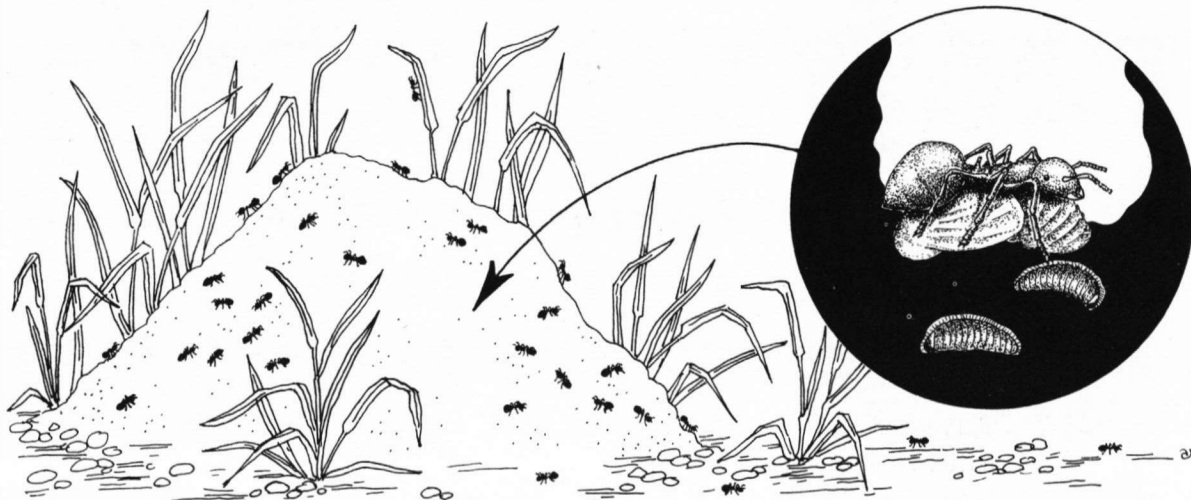
Het Pimpernelblauwtje komt in Europa zeer lokaal voor in Noordoost-Frankrijk, Zwitserland, Italië net ten zuiden van de Alpen, Duitsland en Polen. In Nederland vlogen de populaties vooral in Noord- en Midden-Limburg ten oosten van de Maas. Daarbuiten bestonden er nog enkele in Midden- en Oost-Brabant en in de Noord-Veluwe. In het begin van de vijftiger jaren was het Pimpernelblauwtje beperkt tot het gebied tussen Venlo en Vlodrop in Midden-Limburg. Nauwelijks tien jaar later kwam deze soort alleen nog maar voor in het dal van de Roer tussen Roermond en de grens met Duitsland bij Herkenbosch. De rest van het vroegere vlieggebied was door de ontwatering, toegenomen bemest-

ing en veranderd maaibeheer ongeschikt geworden. Maar ook langs de Roer ging de achteruitgang door en rond 1969 was het Pimpernelblauwtje beperkt tot nog maar één vliegplaats. Ondanks aandringen door lepidopterologen werden er door geen enkele natuurbeschermingsinstantie stappen ondernomen deze laatste plek aan te kopen en zo te beschermen. In het begin van de zeventiger jaren werd de laatste vindplaats vernietigd bij de aanleg van een camping. Potentiële uitwijkmogelijkheden in de omgeving werden omgeploegd tot maisakkers. Daarmee

De rups van het Pimpernelblauwtje is een ware rover. Hij laat zich door een mier van de soort *Myrmica scabrinodis* ontvoeren en doet zich dan tegood aan het mierenbroed.

Tekening: Annemarie van Lierop.

was het uitsterven van deze zeer interessante vlindersoort in Nederland een feit.

Het Pimpernelblauwtje behoort tot de meest bedreigde dagvlindersoorten ter wereld. Geschat wordt dat er op dit moment niet meer dan enkele tientallen populaties voorkomen. Mogelijk zijn er in Oost-Europa nog enkele die tot nu toe niet ontdekt zijn. Samen met onder andere zijn nauwe verwant het Donker Pimpernelblauwtje is deze soort opgenomen in het Red Data Book van The International Union for Conservation of Nature (I.U.C.N.). Daarin staan alle op wereldschaal met uitsterven bedreigde soorten. Tevens zijn beide soorten opgenomen in de lijst van de soorten van de Conventie van Bern, waarin wordt aanbevolen om beschermingsmaatregelen te ondersteunen en waar mogelijk herintroductie te bevorderen.

De beide Pimpernelblauwtjes zijn de eerste soorten die in het kader van het Beschermingsplan Dagvlinders van het Ministerie van Landbouw en Visserij in aanmerking komen voor herintroductie. Doordat deze soorten bijzonder honkvast zijn kunnen ze potentiële vliegterreinen niet meer op eigen kracht bereiken. Daarvoor moeten vlinders uit een grote, stabiele populatie die niet te ver weg is (bv. Midden-Duitsland of Noord-Frankrijk) uitgezet worden op geschikte vliegplaatsen in Nederland. In Noord-Brabant komt een tweetal terreinen voor deze herintroductie in aanmerking. Nader onderzoek in dit jaar zal dit moeten bevestigen. De eigenlijke herintroductie zou dan in 1990 en 1991 kunnen plaatsvinden. Bij de herintroductie zal in-

tensief worden samengewerkt met de Engelse onderzoekers Thomas & Elmes.

Inrichting en beheer

Voor een succesvolle herintroductie van het Pimpernelblauwtje is het noodzakelijk dat er het juiste biotoop aanwezig is en er in dat gebied een voor deze vlinder juist beheer gevoerd wordt. Naast het voorkomen van de waardplant Grote Pimpernel is het voorkomen van de gastmier in grote dichtheden essentieel. Deze mieresoot komt vooral voor in een vegetatie die vrij open is, zodat de bodem snel kan opwarmen. Bij teveel bemesting wordt de vegetatie al snel te dicht, zodat de mier verdwijnt en het Pimpernelblauwtje natuurlijk ook niet kan overleven. Gelukkig komt de mier nog op een deel van de vroegere vliegplaatsen voor. Ook is het belangrijk niet te maaien in de tijd dat de eitjes of de jonge rupsjes zich in de knoppen van de Grote Pimpernel bevinden. Het Beschermingsplan Dagvlinders raadt een gefaseerd maaibeheer aan bij de tweede snede, waarbij bijvoorbeeld een zesde deel van het terrein ongemaaid blijft. Het maaien kan het best in juni en september gebeuren.

De toekomstperspectieven voor het behoud van het Pimpernelblauwtje zijn:

- In Europees verband het op korte termijn veiligstellen van de bestaande biotopen. Als dit niet gebeurt zal deze soort op nog veel meer plekken in Europa uitsterven.
- Na de herintroductie in Nederland moeten de populaties een groot aantal jaren gevolgd en eventueel bijgestuurd worden.

